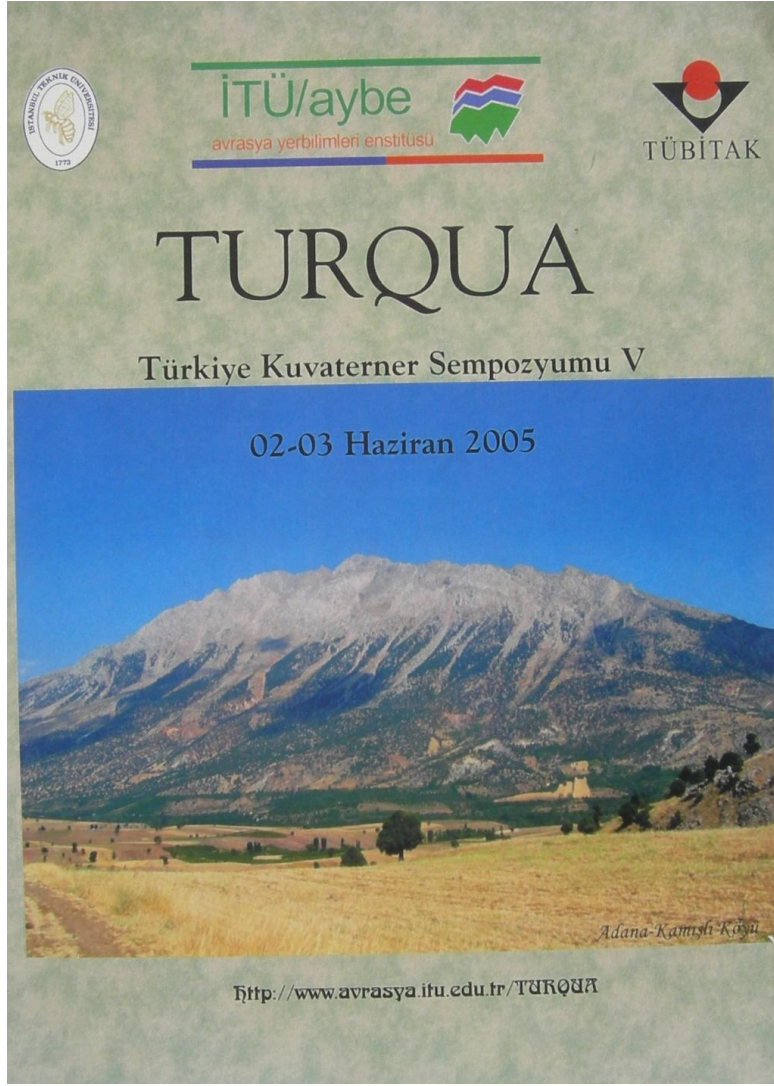

CEVDET YILMAZ (2005) “*Sarıkum Gölü Ekosistemi (Sinop)*”, **TURQUA - Türkiye Kuvaterner Sempozyumu V**, (02–03 Haziran 2005), Bildiriler Kitabı, (Editörler: O. Tüysüz - M. K. Erturaç), İstanbul Teknik Üniversitesi, Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü Yayını, (219–226), İstanbul.

SARIKUM GÖLÜ EKOSİSTEMİ (SİNOP)

Cevdet Yılmaz¹

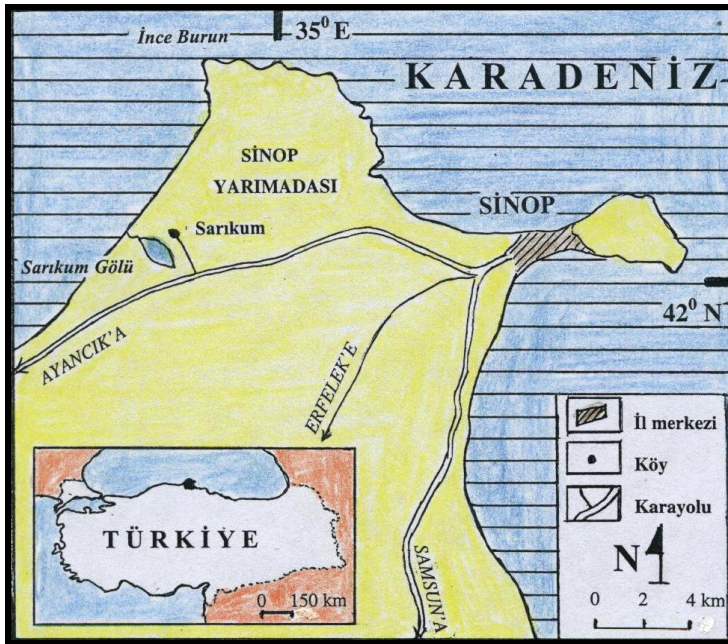
GİRİŞ

Tüm dünyanın doğal zenginlik kaynakları olmaları yanında, bilimsel çalışmalar için açık hava laboratuvarları konumunda olan sulak alanlar, biyolojik çeşitliliğin korunması ve devamlılığının sağlanmasında büyük öneme sahip hassas ve kırılgan ekosistemlerdir. Günümüzde sulak alanların ekolojik denge açısından önemi ve sağlıklı bir hayat için ne kadar gerekli olduklarının daha iyi anlaşılması üzerine, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, bu konuda yapılan araştırma ve yayınların sayısı hızla artmaya başlamıştır.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Sarıkum Gölü; içinde ve çevresinde barındırdığı hayvan ve bitki türleri, bunların yaşama ortamlarındaki çeşitlilik, göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle çok kalabalık kuş gruplarına beslenme ve konaklama imkânı sağlaması gibi özellikleri ile “uluslararası sulak alan” kriterlerine sahip bir sulak alan ekosistemidir. Sarıkum Gölü ve çevresi; deniz, kıyı, kumul, göl ve ormanın çok kısa mesafeler içinde bir arada bulunmasından kaynaklanan sebeplerle 1987 yılında Orman Bakanlığı tarafından “Tabiatı Koruma Alanı” ilân edilmiştir. Toplam 785 ha yer kaplayan araştırma sahasının 102 ha’ı göl yüzeyi, 82 ha’ı bataklık, 385 ha’ı orman ve 216 ha’ı açık alan özelliğine sahiptir. Türkiye’deki mevcut sulak alanlar içinde en iyi korunanlardan biri olan Sarıkum Gölü ile ilgili olarak bugüne kadar yapılmış kapsamlı bir yayın yoktur. Bu araştırmanın amacı Sarıkum Gölü ekosistemi ile ilgili olarak varolan mevcut bilgileri değerlendirmek, gözlem ve incelemelerimizden elde ettiğimiz verilerle bunları birleştirerek Sarıkum Gölü’nü tanıtmaktır.

1. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE SINIRLARI

Sarıkum Gölü, Karadeniz Bölgesi’nde Sinop Yarımadası’nın Batı kesiminde, Sinop merkez ilçe idarî sınırları içinde olup, Sinop-Ayancık devlet karayolunun 21. km’sinde bulunmaktadır. Matematik konum olarak 42° 00’ 00” – 42° 02’ 42” kuzey enlemleri ile 34° 54’ 46” – 34° 58’ 22” doğu boylamları arasında yer almaktadır (Şekil 1).

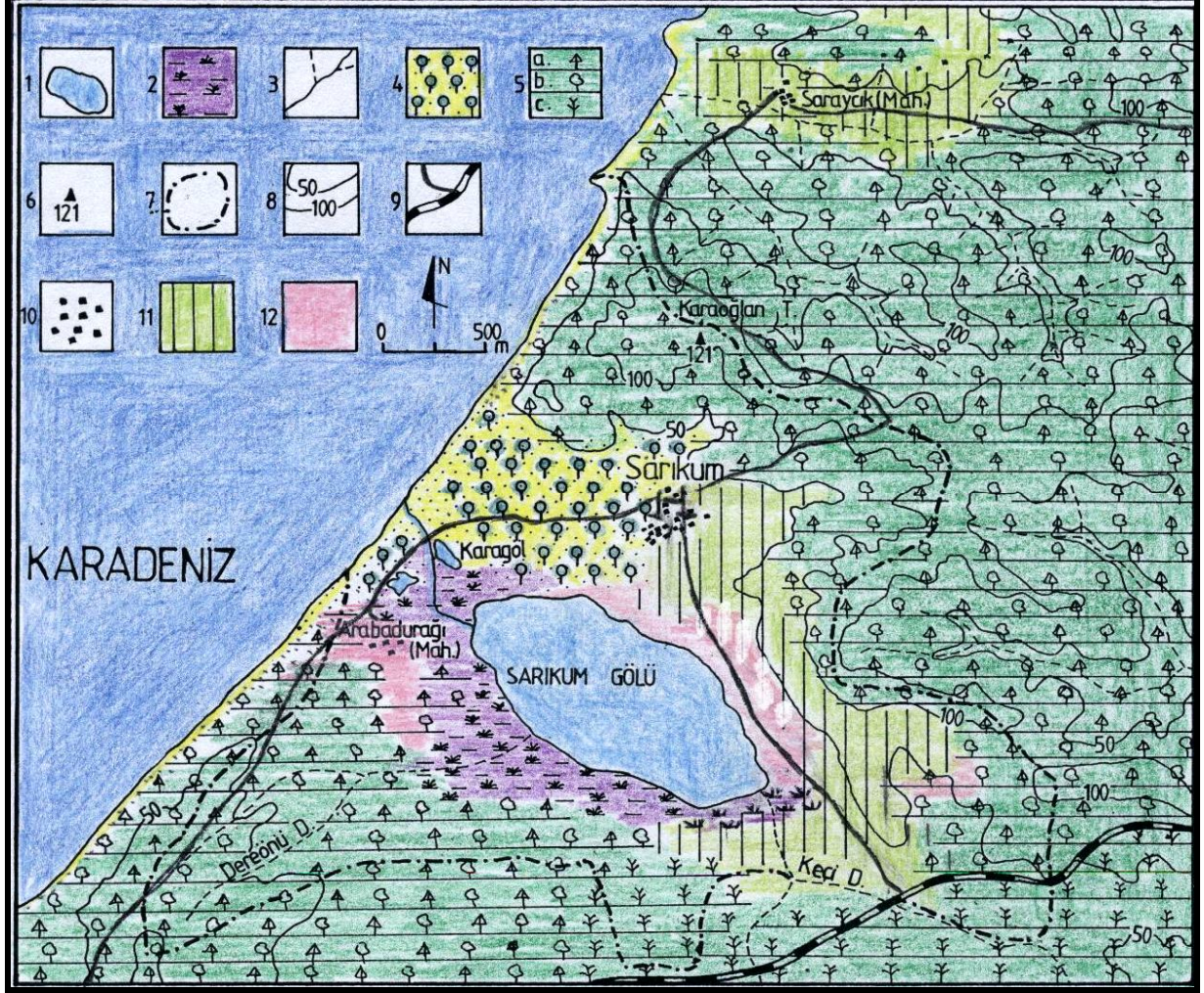
Şekil 1: Araştırma sahasının lokasyon haritası ve uydudan görünümü

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Samsun. cyilmaz@omu.edu.tr

2. SARIKUM GÖLÜ EKOSİSTEMİ

2.1. Doğal Ortam Özellikleri

Sarıkum Gölü'nün doğal ortam özellikleri 5 ana başlık altında ele alınmış ve elde edilen bilgiler ışığında Sarıkum Gölü Ekosistem Haritası hazırlanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2: Sarıkum Gölü Ekosistem haritası. 1-Sarıkum Gölü, 2-Göl çevresindeki sazlık ve bataklık alanlar, 3-Gölü besleyen akarsular, 4-Ağaçlandırılmış eski hareketli kumul alanları, 5-Orman sahaları (a.Kayın, b.Meşe, c.Dişbudak), 6-Tepe, 7-Sarıkum Gölü Tabiatı Koruma Alanı sınırı, 8-Eş yükselti eğrileri, 9-Karayolları, 10-Yerleşim alanları, 11-Tarım alanları, 12-Mera ve hayvancılık sahaları.

2.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri

Sarıkum Gölü, Sinop Yarımadası'nın büyük kısmında morfolojiye hâkim olan plato yüzeyi arasında, sonradan meydana gelen tektonik hareketler sonucunda oluşmuş çukur alanlardan biri üzerinde yer alır (Foto 1). Sarıkum Gölü'nün kuzeyinde platonun devamlılığını kesintiye uğratan ve tabakalarda kesiklik meydana getiren fay hatlarından birinin güney kısmının bir bölümünün deniz seviyesi altına düşmesi ile burada eski bir körfezin olduğu sanılmaktadır. Sarıkum Gölü işte bu eski körfeze akan derelerin önünün uzun yıllar boyunca hem dalgalar tarafından sürüklenen hem de karayel rüzgarlarının hareketlendirdiği kıyı kumulları ile kapanması sonucu oluşmuş bir kıyı set (lagün) gölüdür (AKKAN 1975:54).

Foto 1: Sarıkum Gölü'nün genel görünümü (güneye bakış).

Dördüncü derece deprem bölgesi içinde yer alan Sarıkum Gölü çukurluğunun batı ve güneyinde Kuaterner depoları yaygındır (*Foto 2*). Sarı renkli kumlardan oluşan depolar çevrenin adlandırılmasında da etkili olmuş, jeoloji haritalarında bu Plio-Kuaterner depolar “*Sarıkum fasiyesi*” olarak adlandırılmışlardır. Bu kumların çok ince taneli ve zayıf çimentolu olmaları Sarıkum Gölü ve çevresinde farklı bir morfolojik ünitenin oluşmasına da imkân vermiştir. Özellikle gölün kuzey ve batısında yer alan bu kumul sahası, yakın geçmişte tarım alanlarını işgal etmesi ve görünümünden dolayı, yöre halkı tarafından “*çöl*” olarak isimlendirilmiştir.

Foto 2: Sarıkum Gölü batısında kıyı kumulları ve kuzeybatısında Plio-Kuaterner depolar.

Köylülerin verdikleri bilgilere göre Sarıkum Yöresi 100 yıl kadar önce bütünüyle ormanlarla kaplıydı. Buraya yerleşen halkın, gerek ev yapım malzemesi olarak, gerekse yakacak ve diğer ihtiyaçlar için çevredeki orman örtüsünün büyük kısmını tahrip etmesi sonucu jeolojik yapıdan kaynaklanan kumul topografyasının üzeri adeta açılmış, rüzgâr erozyonunun da etkisi ile bu çöl görünümünün ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır. 160 ha kadar yer kaplayan ve ülkemizde örneklerine Karapınar ve Kilyos gibi yörelerde rastlanan bu topografya şekli 1970’li yıllara kadar çevresini olumsuz şekilde etkilemiştir. Gevşek çimentolu kumlar rüzgârın deniz yönünden şiddetle estiği zamanlarda “*kum fırtınaları*”na dönüşerek yerleşim alanlarına ve ekili-dikili sahalara büyük zararlar vermiştir. 1970’li yıllarda genişliği 50–1500 m’yi, uzunluğu da 1100 m’yi bulan bu hareketli kumul sahasında, 1967–1972 yılları arasında Orman Bakanlığı’nın yaptığı çalışmaların başarı ile neticelenmesi sonucunda, kumul hareketi kontrol altına alınarak durdurulmuş ve çevre için bir tehdit olmaktan çıkarılmıştır. Günümüzde bu kumul topografyası kalıntılarına deniz seviyesinden itibaren 60 m yükseltilere kadar olan sahalarda rastlanılmaktadır (*Foto 3*).

Foto 3: Sarıkum Gölü Tabiatı Koruma Alanı'nda varlığını devam ettiren kumullar.

2.1.2. İklim Özellikleri

Araştırma sahasında genel olarak yazlar ılık, kışlar serin, her mevsim yağışlı tipik Karadeniz iklimi görülmektedir. DMİGM (1974) verilerine göre yıllık ortalama yağış miktarı 679.6 mm ve yıllık ortalama sıcaklık 14.0°C 'dir. Nispi nem oranı % 79, hakim rüzgâr yönü ise NW'dır. NW, W ve SW'dan esen rüzgârların, deniz kıyısı boyunca yer alan kumulları harekete geçirmesi sonucu, gerek göl yüzeyi gerekse yerleşme ve tarım alanları, kumul hareketlerinin kontrol altına alındığı 1970'li yıllara kadar, sık sık kum fırtınaları ve kumul istilâlarının tehdidi altında kalmıştır.

2.1.3. Hidrografik Özellikler

Sarikum Gölü, esas olarak güneyden *Dereönü* ve doğudan da *Keçi deresi* ile beslenmektedir. Bunlar mevsimlik akarsular olup, yazın kurumaktadırlar. Bunda bu iki akarsuyun su toplama havzalarının dar olması yanında, Sarıkum Gölü çevresinin çok gevşek kumullardan oluşması nedeniyle zeminin geçirgenliğine bağlı olarak yağış sularının tabana sızıp akarsu sisteminin gelişmesini engellemesinin de önemli rolü vardır. Sarıkum Gölü fazla sularını kuzey kesiminde bulunan bir ayak vasıtası ile denize ulaştırmaktadır (*Foto 4*). Göl ile deniz arasında ayrıca çok küçük iki tane de göl vardır.

Foto 4: Sarıkum Gölü'nü denize bağlayan ayak kısmından üç farklı görünüm.

Sarikum Gölü'nün su yüzeyi ve su tabanı ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından analiz edilmiştir. Yapılan tahlillerin sonuçlarına göre; göl suları çok yüksek oranlarda tuzlu ve sodyumlu, killi ve orta derecede kireçli, organik madde ve potasyum oranlarının yüksek, görünüş ve renginin berrak, sularının kokusuz ve içilemez nitelikte olduğu, gölün tabanının da 25–30 cm kalınlıkta mil ve siltlerle kaplı bulunduğu tespit edilmiştir. Göl suyu sıcaklığı da yıl içinde ortalama 17.1°C 'lik bir değişme göstererek, mart ayında 6.9°C ile en düşük, ağustos ayında ise 24°C ile en yüksek değerlerine ulaşmaktadır. (KARADUMAN 1993).

Yine KARADUMAN'ın (1993) verdiği bilgilere göre, daha önceleri ortalama 160 cm olarak ölçülen göl derinliği, 1993'te 100 cm olarak tespit edilmiştir. Bu durum gölün hızla karalaşmakta olduğu ve acil önlem alınması gerektiğinin de bir işaretidir. Gölün dolmasında

etkili olan en önemli iki faktörden biri rüzgârlarla taşınan kumulların göl üzerinden geçerken çökmesi, diğeri ise göl çevresindeki akarsuların taşıdığı malzemelerdir.

2.1.4. Fauna ve Ornitolojik Özellikler

Sarıkum Gölü açık su yüzeyi yanında, sazlıklar, bataklıklar kumul ve kumsallar gibi farklı ekolojik karakterdeki yaşam ortamları ile başta su kuşları olmak üzere değişik türden zengin sayılabilecek bir yaban hayatının barınmasına imkân vermektedir.

Sarıkum Gölü biyolojik üretim yönünden *eutrophic (bol gıdalı)* sulak alanlarımızdan biri olup plankton ve dip canlıları bakımından zengindir. Bu durum gölde *dil balığı*, *kefal* ve *kaya balığı* gibi balık türlerinin yaşamasına imkân vermektedir. Yavru balıklar mayıs ile haziran ayı başlarında göle giriş yapmakta, yetişkin balıklar ise yumurtalarını genellikle göl ile derelerin birleştiği yerlere bırakmaktadır. Gölde bol miktarda bulunan kefallerin 1250 gr ağırlığa ve 40 cm boya ulaştıkları belirtilmiştir (KARADUMAN 1993).

Sarıkum Gölü çevresinde *karaca (Capreolus capreolus)*, *yaban domuzu (Sus scrofa)*, *çakal (Canis aureus)*, *tilki (Vulpes vulpes)*, *vaşak (Lynx caracol)*, *gelincik (Mustela nivalis)*, *porsuk (Meles meles)* ve *yılkı atları* gibi değişik türde yaban hayvanı ile özellikle göl çevresindeki bataklık alanlarda *yılan*, *kurbağa* ve *kertenkele* türleri görülmektedir.

Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı'nın hemen güneyinde Orman Bakanlığı tarafından kurulan bir istasyonda çoğaltılarak doğaya bırakılmak üzere *geyik*, *karaca*, *sülün* ve *tavşan* türleri yetiştirilmektedir.

Ornitolojik açıdan Sarıkum Gölü'nün en önemli fauna elemanlarını *su kuşları* teşkil etmektedir (Foto 5). Bu sahanın kuşların göç yolları üzerinde olması, iklim koşullarının uygun ve yaşama ortamlarının çeşitlilik arz etmesi gibi nedenlerle kuş varlığı açısından ideal bir ortam oluşturmaktadır. Göl çevresindeki bataklık sahaların böcekler bakımından zengin olması kuşlara beslenme kolaylığı sağlarken, geniş yer tutan sazlıklar da yuvalama imkânları sunmaktadır. Bu özellikleri ile araştırma sahası "*Önemli Kuş Alanı: ÖKA*" niteliğindedir. Sarıkum Gölü'nde 1987 yılında 100 000 civarında kuş gözlemlendiği belirtilmiştir (TÇV 1993:53). Göl kıyısında bir kuş gözlem kulesi inşa edilmiştir.

Foto 5: Sarıkum Gölü üzerinde konaklayan kuş gruplarına örnekler

19 Mayıs Üniversitesi Kuş Gözlem Kulübü'nün 30.01.2005 tarihinde yaptığı "*kış ortası kuş sayımı*"nda Sarıkum Gölü ve yakın çevresinde rastlanan başlıca kuş türleri şunlardır: **Göl ve bataklık alanda görülenler**; Öter ardıç, ispinoz, bahri, küçük ağaçkakan, sakarmeke, su tavuğu, küçük batağan, elmabaş, yeşilbaş, tepeli patka, akkuyruk sallayan, kıkuyruk, gri balıkçıl, büyük akbalıkçıl, şahin, karabaşlı iskete, kaşıkgaga, su çulluğu, küçük akbalıkçıl, çamurcun, sütlabi, bozördek, karabatak, florya, karatavuk, mavi baştankara, saz delicesi, alaca ağaçkakan, bıyıklı baştankara, tahtalı güvercin, bataklık çintesi, karaboyunlu

batağan ve bozkaz. Orman İçinde görülenler; Büyük baştankara, saz delicesi, mavi baştan kara, kara tavuk, tahtalı güvercin, ispinoz, saka, çıtkuşu, kızılgerdan, aksırtlı ağaçkakan, orman alaca ağaçkakanı, küçük ağaçkakan, büyük orman kartalı ve orman tırnaşık kuşu. Denizde görülenler; Karabatak, kara gerdanlı dalgıç, bahri, gri balıkçıl, gümüş martı, küçük gümüş martı ve büyük akbalıkçıl. Kuş gözlem ve sayım çalışmaları aralıklı olarak devam etmektedir. Bu çalışmalar tamamlandığında Sarıkum Gölü ve çevresinde konaklayan kuş türleri ve bunların sayıları hakkında daha net bilgiler ortaya çıkacaktır.

2.1.5. Flora, Vegetasyon ve Toprak Özellikleri

Bitki coğrafyası açısından Sarıkum Gölü ve çevresi Avrupa-Sibirya floristik bölgesinin Batı Öksin provensi içinde yer almaktadır. KILINÇ ve KARAER'in (1995) tespitlerine göre araştırma sahasının da içinde yer aldığı Sinop Yarımadası'nda esas olarak orman, bozuk orman, maki, Frigana ile kumul bitkilerinden oluşan başlıca beş vegetasyon tipi görülmektedir. Araştırma sahasında görülen orman vejetasyonunun başlıca türleri kayın (*Fagus orintalis*), gürgen (*Carpinus betulus*) ve meşedir (*Quercus cerris*). Gölün batı ve güneybatısındaki bataklık alanlar turbalık ve sazlıklarla, doğu ve güneydoğusu ise subasar dişbudak ormanı (*Fraxinus*) ile kaplıdır. Yine araştırma sahası içinde bozuk orman alanlarında sahil çamı (*Pinus maritima*) görülür (Foto 6). Bu bölgede çam (*Pinus maritima*) Orman Bakanlığı tarafından, kumul hareketini engellemek ve özellikle kumulların stabilizasyonunu sağlamak için yaklaşık 151 ha alanda antropojenik olarak yetiştirilmişlerdir.

Foto 6: Göl çevresinde doğal olarak bulunan dişbudak (a) ve kayın ormanları (b) yanında Orman Bakanlığı tarafından kumul hareketini önlemek için dikilen sahil çamları (c ve d).

Araştırma sahası ve yakın çevresinde görülen başlıca toprak tipleri; kırmızı-sarı podzolik topraklar, kahverengi orman toprakları, alüvyal, kolüvyal ve hidromorfik alüvyal topraklar ile alüvyal sahil bataklıkları ve kıyı kumullarından ibarettir. Bunlardan kahverengi orman toprakları Sarıkum Gölü'nün doğu ve güneyinde, alüvyal topraklar gölün doğusunda Keçi deresi çevresinde, alüvyal sahil bataklıkları gölün batısında ve kıyı kumulları da yine gölün batı ve kuzeybatısında görülmektedir.

2.2. İnsan ve Etkinlikleri

2.2.1. Tarihî ve Kültürel Değerler

Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı'nda herhangi bir tarihî esere rastlanmamıştır. Sarıkum Köyü içinde çok azı ayakta kalmış en fazla 100 yıl geriye giden bir kaç ahşap ev ve eklentisinden başka eski yapı yoktur. Buna karşılık bölgenin tarihsel geçmişi oldukça eskidir. Sinop yöresinde ilk yerleşme izleri Kalkolitik çağa (M.Ö. 4500–3000) kadar gitmektedir. Bölge sırasıyla Hititlerin, Friglerin, Kimmerlerin, Perslerin, Doğu Roma İmparatorluğu ve Bizanslıların kontrolüne girmiş, Sinop şehrinin sahip olduğu doğal liman sayesinde burası binlerce yıl Anadolu'nun Karadeniz'e açılan kapılarından biri olmuştur. Sinop 1077'de Selçuklu topraklarına katılmış, birkaç kere Bizanslılar ile Selçuklular arasında el değiştirdikten sonra nihayet 1461'de Trabzon seferi sırasında Fatih Sultan Mehmet tarafından ebediyen Türk yurdu olmuştur. Sinop yöresinin bu zengin tarihî geçmişi, özellikle şehir

merkezi ve çevresinde çok çeşitli kalıntıların bulunmasını sağlamıştır. Bu kültürel zenginlik, Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı ile birlikte değerlendirildiğinde, Sinop ve çevresine doğa ve kültür turizmi açısından eşsiz bir potansiyel sunmaktadır.

2.2.2. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri

Sarıkum Köyü'nün 2000 Genel Nüfus Sayımı'nda tespit edilen nüfusu 155 kişidir. Bunun 81'i erkek, 74'ü ise kadındır. 2005 yılında ise toplam 40 meskende 160 nüfus yaşadığı tespit edilmiştir. Köy halkının çoğunluğunu yaşlılar oluşturmaktadır. Genç nüfus azdır. Yeterli öğrenci olmadığı için köy okulu kapatılmış, öğrenciler taşınmalı sistemle Abalı köyü ilköğretim okuluna gitmektedirler. Sarıkum Köyü sakinleri 140 yıl önce (1860'lı yıllarda) Samsun'un Ayvacık ilçesinden gelerek buraya yerleşmişlerdir.

Sarıkum Köyü 1990'lı yıllara kadar Abalı köyünün bir mahallesi iken, daha sonra bu köyden ayrılarak yeni bir muhtarlık olmuştur. Toplu bir yerleşme olmakla birlikte köy içinde plânlı bir görünüm yoktur. Ev ve eklentileri gelişigüzel dağılmıştır. Geçmişte bütünüyle ahşap malzemeden yapılan meskenler, daha sonra çağdaş yapı malzemesinin köye girmesi ile bütünüyle betondan inşa edilir olmuşlardır. Köy içinde 5-6 tane ahşap mesken kalmış olup, bunların da çok azı oturulabilir niteliktedir (*Foto 7*).

Foto 7: Sarıkum Köyü'nün genel görünümü (güneye bakış) ve eski ahşap evlere bir örnek.

Geçmişte ormancılık, balıkçılık, hayvancılık gibi faaliyetlerle geçinen köy halkı, zamanla geçim sıkıntısına düşmüş, iç göçler sonucunda nüfusunun önemli bir kısmını kaybetmiştir. Göçlere katılanların büyük kısmı İstanbul'a gitmiş, bir kısmı da Sinop şehir merkezine yerleşmiştir. Bugün köyde kalanların çoğu emekli maaşı ile geçinirken, bir kısmı da Sinop'ta işçi veya memur olarak çalışmakta, günü birlik köye gidiş geliş yapmaktadır.

2.2.3. Ekonomik Faaliyetler

Köyde başlıca ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Mısır ve buğday ekilmekte, göl çevresindeki meralarda küçükbaş (*koyun*) ve büyükbaş hayvancılık (*manda* ve *sığır*) yapılmaktadır (*Foto 8*). Özellikle mandalar için Sarıkum Gölü kıyılarındaki bataklık sahalar önemlidir. 1970'li yıllara kadar göldeki sazlıklar çevre köylüler tarafından biçilip, bunlardan hasır yapılırken, bu faaliyet son 30 yıldır görülmemektedir.

Sarıkum Gölü'nün 1987'de koruma altına alınması ile gölde sürdürülen avcılık ve balıkçılık faaliyeti bütünüyle yasaklanmıştır. Köylülerin mizahî tarzındaki ifadelerine göre, günümüzde Sarıkum Gölü'nden vatandaşların yararlanması sadece *hayvanlarının gölden içtikleri su* ve *mandaların yattıkları çamur* ile sınırlıdır. Bu durum köylünün hoşuna gitmediği gibi, başka sorunları da vardır. Yine köylülerin ifadesine göre, çevredeki orman altı bitki örtüsünün yoğunluğu nedeniyle kurtların bu bölgeye çok uğramaması yaban domuzlarının sayısını arttırmakta, av yasağı nedeniyle vurulamayan domuzlar ise hızla çoğalarak köylünün

ekili alanlarına zarar vermektedir. Sadece bu yüzden son birkaç yıldır köydeki tarlaların çoğu boş bırakılmaktadır. Sinop-Ayancık karayoluna 2 km'lik asfalt yolla bağlı bulunan köyün ulaşım problemi yoktur. Fakat mevcut şartlar içinde köyde bir geçim sıkıntısı vardır ve bu durum köyün göç vererek nüfusunun azalmasına neden olmaktadır. Sarıkum Gölü'ne gelen ziyaretçiler kısa süreli, günübirlik ve hazırlıklı geldikleri için köy ekonomisine bir katkıları olmamakta, bu nedenle köy halkı henüz turizm gelirlerinden bir fayda sağlamamaktadır.

Foto 8: Sarıkum Gölü'nün doğu kesimlerinde yer alan tarım alanları ve köyde sürdürülen hayvancılık faaliyetlerinden koyun, sığır ve manda yetiştiriciliği.

3. KORUMA VE YÖNETİM

2873 sayılı *Millî Parklar Kanunu*'na göre Sarıkum Gölü ve çevresi, ihtiva ettiği; deniz, kıyı, kumul, göl, sulak alan ve orman varlığı ile eşsiz bir ekosistem olarak dikkat çekmiş, Orman Bakanlığı'nın 30.07.1987 tarih ve OGM.MP.1.TKA.III.19 sayılı olurları ile "*Tabiatı Koruma Alanı*" ilan edilmiştir. Toplam 785 ha yer kaplayan bu saha, 1991 yılında bir miktar yer daha ilave edilerek, toplam 826 ha olarak "*1. ve 2. Derece Doğal Sit Alanı*" kabul edilmiştir. Sahadan *Çevre-Orman Bakanlığı Millî Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü* sorumludur. DHKD ve Birdlife International'ın 1987 yılında yaptıkları ortak bir araştırma ile Türkiye'de uluslararası kriterlere uygun 78 *Önemli Kuş Alanı* tespit edilmiştir. Bunlardan biri de envantere 49 numara ile kayıtlı olan Sarıkum Gölü'dür (ERTAN vd. 1989).

Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı'nda sıkı bir kontrol uygulanmakta, kadrolu bir bekçi vasıtası ile kaçak avlanma dâhil, yasadışı olaylara göz yumulmamaktadır. Öyle ki köylüler katı av yasağından şikâyet ederken, yetkililer de kaçak avlanma girişimlerinden şikâyetçidirler. Koruma Alanı'nda köylünün de içinde yer aldığı bir yönetim modeli henüz ortaya konulamamıştır. Mevcut sistem yasaklar üzerine kuruludur ve bu durum köylünün hoşuna gitmediği gibi, tüm dünyada kabul gören "*koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilir bir kalkınma*" prensibine de aykırı gözükmemektedir.

4. EKOSİSTEMLE İLGİLİ SORUNLAR

Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı'nda ekosistem ile ilgili sorunlar fizikî ve beşerî olarak iki başlık altında özetlenebilir. Bunlardan *fizikî* sorunların başında göl alanının her geçen yıl

daralması ve sığlaşması gelmektedir. Göl, büyük ölçüde kendisini besleyen akarsuların getirdiği malzeme ve kısmen de rüzgârların taşıdığı kumlarla dolmakta ve sığlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak gölün doğu ve güney kıyılarında yer alan bataklık ve turbalıklar her geçen yıl göl aleyhine büyümeye devam etmektedirler (Foto 9).

Foto 9: Sarıkum Gölü'nün doğu kıyaları Keçi deresinin getirdiği alüvyonlarla dolarken (a), güney ve güneybatısında yer alan bataklıklar da giderek göl aleyhine genişlemektedir (b).

Eskiden çok daha büyük problem olan kumul hareketi büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır. Fakat gerek deniz kıyısında, gerekse köy içinde hâlâ yer yer görülen açık kumul sahaları, yöreye ayrı bir çekicilik kazandırmakla birlikte, hem göl yüzeyi, hem de tarım alanları için az da olsa problem oluşturmaya devam etmektedir (bkz. Foto 2 ve Foto 3).

Araştırma sahasında *beşerî* kaynaklı sorunlar ise insan ve onun aktiviteleri ile ilgilidir. Göl ve yakın çevresinde, gölün koruma altında olmasından kaynaklanan nedenlerle, gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verecek tesisler yoktur. Bu durum başta katı atıklar olmak üzere göl çevresinde kirliliğe sebep olmaktadır (Foto 10).

Foto 10: Sarıkum Gölü kenarında yer alan bekçi kulübesi (a), göl yakınlarında piknik yapan ziyaretçiler (b) ve göl kıyısında katı atıklar (c).

Bir başka husus; köylüler ile göl arasında eskiden beri varolan *koruma-kullanma* dengesinin, gölün devlet tarafından koruma altına alınması ile bozulmuş olmasıdır. Bugün Sarıkum Gölü Sulak Alanı âdeta köylünün uzaktan seyretmekle yetindiği kayıp hazinesi durumuna düşmüştür. Koruma kararının köylüyle birlikte değil, köylünün dışlanarak alınması ve uygulanması sonucu Sarıkum'lular bu sahaya karşı olumsuz bir tavır içindedirler. Örneğin, uygulanan katı av yasağı nedeniyle göl ve çevresinde eskiden varolan avcılık ve balıkçılık faaliyetleri tamamen sona ermiş, ayrıca yine av yasağı yüzünden çevrede yaban domuzlarının çoğalması sonucu köylüler tarlalarına mısır ekemez olmuş, arazilerini boş bırakmaya başlamışlardır. Bu ve benzeri nedenlerle Sarıkum köylüleri bugün için kendilerine bir fayda sağlamadığını düşündükleri *Koruma Alanı*'na karşı oldukça ilgisizdirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sarıkum Gölü Tabiatı Koruma Alanı Türkiye'nin en iyi korunmuş doğal harikalarından biridir. Özellikle göl sahasının fizikî yapısının ve ekolojik karakterinin korunabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için; mutlak koruma, ekolojik etkilenme ve tampon bölgeler yanında, Sarıkum Köyü halkının da içinde olduğu bir yönetim plânının yapılması zorunludur. Bu plân dâhilinde nimeti ve külfeti köylü ile paylaşarak etkin bir izleme ve denetim sağlanmalı, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon güçlendirilmelidir. Gölün çevresindeki turizm alanlarından kaynaklanabilecek kimyasal gübre veya ilaçlarla kirlenmesi, ya da erozyonla sığlaşması ve dolması gibi süreçlerin önüne geçilmeli, bunun için gereken tedbirler alınmalıdır. Bu saha ile ilgili olarak bilimsel çalışmalar desteklenmeli, yapılmış veya yapılacak olan araştırmalar da bir araya getirilerek yayınlanmalıdır.

Göl ve çevresinde, diğer ülkelerde de benzerlerine rastlanan türde tanıtım, ikaz ve yönlendirme panoları olmalı, giriş çıkış kontrol altına alınmalı, ziyaretçi dinlenme ve bilgilendirme merkezi oluşturulmalı, tanıtıcı film ve broşürler hazırlanmalıdır. Dünyada hızla gelişmekte olan “doğa turizmi” kapsamında, koruma-kullanma dengesi de gözetilerek, köyde kalan ilgili insanlara ve yeni yetişen gençlerin bir kısmına turizm eğitimi verilerek, köy ve yakın çevresinin, mevcut potansiyelinin değerlendirilmesi sağlanmalıdır (YILMAZ 1997). Dünyada *soft (yumuşak) turizm* olarak adlandırılan; kırdaki gezinti, bisiklete veya ata binme, orman içinde veya kumsalda yürüyüş, vb. türden sayısız aktivitenin bu bölgede gerçekleştirilebilir olmasından yola çıkılarak (MENTEŞ ve YENİ 1994), araştırma sahası önemli tur operatörlerinin gezi güzergâhları içine dâhil edilmelidir. Köyde gelişigüzel yapılan inşaat faaliyetlerine son verilmeli, gelecekte buranın bir doğa turizmi merkezi olabileceği varsayımından yola çıkılarak, geleneksel mimari ön plâna çıkarılmalı, yerel yiyecek-İçecek, giyim-kuşam ve el sanatları gibi kültürel öğeler canlandırılmalıdır.

Teşekkür: Katkı ve yardımlarından dolayı Zir. Y. Müh. Murat SARAÇ'a, Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ZEYBEK'e, ve Sarıkum Köyü Muhtarı Muharrem BAL'a teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- AKKAN, E., 1975, *Sinop Yarımadasının Jeomorfolojisi*, A.Ü. DTCF Yay. No:261, Ankara.
- DMİGM, 1974, *Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Meteoroloji Bülteni*, Ankara.
- ERTAN, A. – KILIÇ, A. – KASPAREK, M., 1989, *Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları*, DHKD Yay., İstanbul.
- KARADUMAN, H., 1993, *Sinop Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Başmühendisliği Görev Alanı İçinde Bulunan Sarıkum Gölü'nün Türkiye – Finlandiya Ortak Proje Kapsamına Alınması ile İlgili Bilgileri İçerir Rapor*, Sinop.
- KILINÇ, M. – KARAER, F., 1995, “Sinop Yarımadasının Vegetasyonu”, *Tr. J. Of Botany*, 19, TÜBİTAK, Ankara, 107–124.
- MENTEŞ, İ. – YENİ, E., 1994, *Sarıkum– Akliman– Hamsilos Tabiat Parkı Ön Etüt Raporu*, Milli Parklar Av-Yaban Hayatı Başmühendisliği, Sinop.
- SİNOP VALİLİĞİ, 2002, *Sinop İli 2002 Yılı Çevre Durum Raporu*, Sinop.
- TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI, 1993, *Türkiye'nin Sulak Alanları*, TÇV Yay., Ankara.
- YILMAZ, C., 1997, “Sinop İlinin Bazı Sosyo-Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Sinop İlinin Ekonomik Kalkınması 1997*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Sinop, 323–329.

BİLDİRİNİN YAYINLANDIĞI YER:

İTÜ / AYBE

İstanbul Teknik Üniversitesi Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü

TURQUA

Türkiye Kuvaterner Sempozyumu V

02–03 Haziran 2005

BİLDİRİLER KİTABI

Editör: Okan TÜYSÜZ – Korhan ERTURAÇ

Sayfa: 219-226 arası

İSTANBUL